

Tak dla
Bełchatowa

**MODEL WSPARCIA KOBIET
NA RYNKU PRACY
W REGIONIE BEŁCHATOWSKIM**

Łódź – Bełchatów 2023

Spis treści

Wprowadzenie	3
Model wsparcia kobiet na rynku pracy w powiecie bełchatowskim w kontekście transformacji regionu	5
Rekomendacje	11
Podsumowanie	16

Wprowadzenie

Sytuacja kobiet na lokalnym rynku pracy w regionie bełchatowskim ma swoją specyfikę, która bezpośrednio wynika z jego polaryzacji. Utrzymująca się od wielu lat struktura rynku, w tym przede wszystkim znacząca rola sektora energetycznego, preferującego zawody postrzegane zwyczajowo jako „męskie”, a jednocześnie gwarantującego pracownikom wysokie dochody i bogaty pakiet socjalny, ukształtowały odejście do aktywności zawodowej kobiet. Role zawodowe kobiet będą ulegać zmianie, tak jak nieuchronnie zmieniać się będzie w najbliższym okresie cały region. Z uwagi zarówno na politykę UE, jak i obawy odnośnie do przyszłych zmian klimatycznych transformacja energetyczna regionu bełchatowskiego staje się bowiem nieunikniona. Spojrzenie na ten zainicjowany już formalnie proces nie jako „problem”, a jako na wyzwanie, a poniekąd i szansę rozwojową podwyższa prawdopodobieństwo sukcesu. Uczynienie transformacji sprawiedliwej, tj. nieobciążającej długoterwałymi, nieodwracalnymi kosztami żadnych grup, staje się powinnością dla wszystkich interesariuszy.

Do każdego procesu można i trzeba się przygotować. W takim przypadku przeprowadzona nawet z opóźnieniem diagnoza sfery gospodarczej, środowiskowej i społecznej, w tym zmian demograficznych czy zmian na rynku pracy może być wartościowa i przydatna.

Jak zauważają eksperci z zespołu Macieja Kozakiewicza, kluczowe pozostaje włączenie w proces transformacji różnych grup interesariuszy, mających często odmienne oczekiwania i różnie oceniających szanse oraz zagrożenia. W odniesieniu do regionu bełchatowskiego

można mówić o „drugim uśmiechu losu”, bo wy-czerpywanie się dotychczas eksploatowanych złóż węgla brunatnego zbiega się w czasie ze zmierzchem energetyki węglowej w Unii Europejskiej. Energetyka odnawialna, biogospodarka, gospodarka obiegu zamkniętego to obszary jawiące się jako pomysły na trwały oraz zrównoważony rozwój.

Niezbędne jest pilne wypracowanie strategii transformacji regionu, odejścia od monokultury węglowo-energetycznej w kierunku budowania przyrodniczo, społecznie i gospodarczo zrównoważonego obszaru. Innowacyjna, spójna, włączająca i zawierająca wyobrażenia o przyszłości wizja zmian nakreślona na dekady jest oczekiwana przez mieszkańców, samorządowców i lokalnych aktywistów. Strategia i program dochodzenia do realizacji jej celów strategicznych powinna być oparta o zasoby ludzkie, finansowe i rzeczowe regionu, ale co kluczowe powinna być wynikiem szeroko zakrojonej publicznej debaty na temat uwarunkowań transformacji, jej skutków w krótkim i długim okresie. Bardzo istotną rolę w projektowaniu i późniejszym przekształcaniu regionu odgrywają pracodawcy, którym oddajemy głos w tym opracowaniu.

Transformacja energetyczna będzie bezpośrednio i pośrednio kształtować bełchatowski rynek pracy, wyraźnie zmieniając jego strukturę, jeśli idzie o branże, czy poszukiwane kwalifikacje, a jednocześnie przyczyniając się do wzrostu konkurencji o pracę kobiet i mężczyzn w warunkach zamknięcia dwóch największych „męskich” zakładów pracy. Czy wpłynie to na aktywność zawodową kobiet, nie wiadomo.

Udana transformacja może wystąpić tylko w przypadku pełnego wykorzystania endogenicznych zasobów dostępnych w subregionie bełchatowskim. Takim ważnym, a jak wynika z dotychczasowych analiz, relatywnie słabo wykorzystanym, zasobem są zasoby pracy kobiet. Celem niniejszego opracowania jest wskazanie

proponowanego – w świetle wyników zrealizowanych badań – modelu wspierania aktywności zawodowej kobiet w celu zwiększenia skuteczności osiągnięcia celów stawianych przed subregionem bełchatowskim w powiązaniu z zieloną transformacją.

Prezentowany na potrzeby panelu ekspertów model to w rzeczywistości jego wstępna wersja, której udoskonaleniu i uszczegółowieniu służyć będzie spotkanie w dniu 16 czerwca 2023 r.

Model wsparcia kobiet na rynku pracy w powiecie bełchatowskim w kontekście transformacji regionu (wersja 1.)

Zazwyczaj, kiedy w nauce mowa o modelu, rozumie się go jako uproszczone odwzorowanie pewnego wycinka rzeczywistości poprzez wskazanie najważniejszych elementów wchodzących w jego skład i relacji między nimi. W niniejszym opracowaniu rozumiemy model inaczej, tak jak jest to przyjęte w stosowanych naukach społecznych, tj. jako odwzorowanie wycinka rzeczywistości z uwzględnieniem najważniejszych

jego elementów i relacji między nimi w celu wskazania możliwego sposobu oddziaływania poprzez świadome działania na ów wycinek w całości, poszczególne jego elementy i relacje między nimi w celu dojścia do sytuacji ocenianej ze społecznego punktu widzenia jako korzystniejsza w stosunku do sytuacji bez takiego oddziaływania.

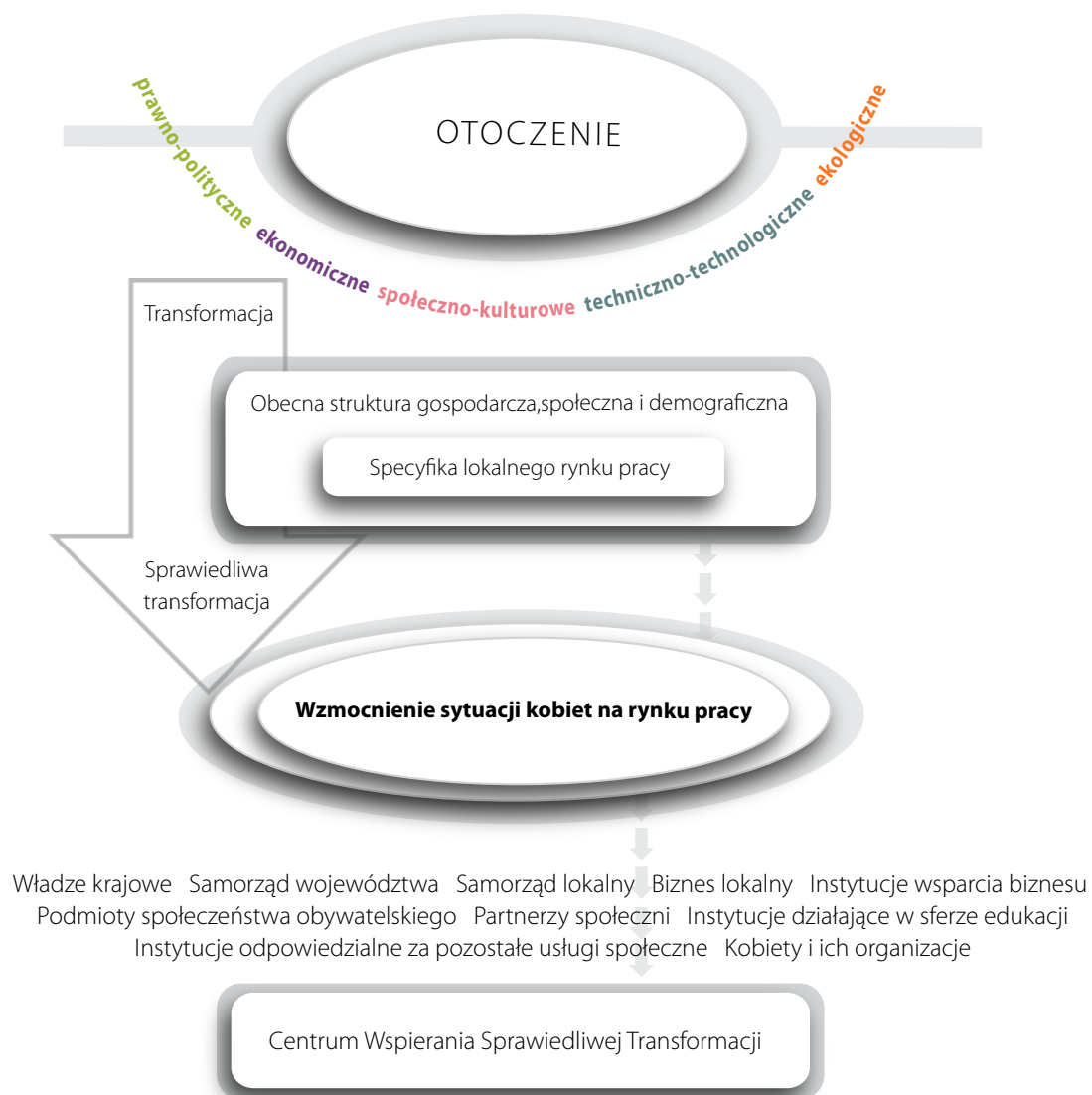
W prezentowanym modelu, skupiającym się na aktywności zawodowej kobiet w podregionie bełchatowskim (wycinek rzeczywistości), wyodrębniono trzy zasadnicze elementy:

- obecna struktura gospodarcza, społeczna i demograficzna,
- specyfika lokalnego rynku pracy,
- zielona transformacja,

przy czym dwa pierwsze są ze sobą powiązane (tj. silnie oddziałują na siebie), zaś trzeci jako element zewnętrzny zaczyna powoli kształtować dwa wcześniej wymienione. Z kolei, mówiąc o świadomym oddziaływaniu na zmiany badanego wycinka rzeczywistości, koncentrujemy się na

kluczowych aktorach realizujących polityki publiczne mających wpływ na aktywność zawodową kobiet na bełchatowskim rynku pracy. Są to: władze krajowe, samorząd województwa, samorząd lokalny, biznes lokalny, instytucje wsparcia biznesu, podmioty społeczeństwa obywatelskiego, partnerzy społeczni, instytucje działające w sferze edukacji i instytucje odpowiedzialne za pozostałe usługi społeczne. Dodatkowo, zgodnie z ideą empowermentu uwzględniono również kobiety i ich organizacje jako autonomiczny podmiot określający własne zachowania na rynku pracy.

Graficzna prezentacja modelu przedstawiona jest na poniższym schemacie.

Pierwszym wyróżnionym elementem jest struktura gospodarcza, społeczna i demograficzna. Jak podkreślano, specyfika regionu wiąże się przede wszystkim z tym, że od kilku dekad gospodarka opiera się przede wszystkim na

przemśle wydobywczym i energetycznym (tę monokulturę gospodarki postrzega się jako jedną ze słabych stron powiatu), co w kontekście transformacji energetycznej rodzi konsekwencje dla każdego obszaru funkcjonowania powiatu.

Wprowadzie w 2021 r. w powiecie zarejestrowanych było ponad 10 tys. podmiotów gospodarczych, to warunki na rynku pracy kreują w dużej mierze czterej główni gracze, zatrudniający każdy ponad tysiąc osób. Ponad połowa przedsiębiorstw zlokalizowana jest w Bełchatowie, zdecydowana większość (96%) to mikroprzedsiębiorstwa, a tylko 16 zatrudnia 250 i więcej osób (większość z nich zlokalizowanych jest w dwóch gminach – Bełchatów i Kleszczów). Co piąta firma w regionie zajmuje się handlem i naprawami, mniej więcej co dziesiąta – budownictwem lub przetwórstwem przemysłowym. Ograniczeniem szans na nowe inwestycje w regionie (w tym rozwoju turystyki) są bariery komunikacyjne. Lokalizacja w centrum Polski to niewątpliwym atut regionu, niemniej jednak brak połączeń kolejowych, pewne oddalenie od trasy S8, a także słabo rozwinięta sieć i jakość dróg po-

wiatowych i gminnych powodują, że potencjał ten nie może być w pełni wykorzystany. Utrudnia to również aktywność zawodową mieszkańcom, w szczególności kobietom, które pomimo tego, że mają dobry dostęp do opieki instytucjonalnej nad dziećmi, z uwagi na trudności komunikacyjne mają utrudnione wejście na rynek pracy. Powiat powoli się wyludnia, co postrzega się jako największą słabość powiatu – w ciągu 10 lat ubyło blisko 3 tys. mieszkańców (obecnie zamieszkuje go ok. 110 tys. osób, z czego 51,1% stanowią kobiety, a saldo migracji jest ujemne). Wśród podstawowych zagrożeń postrzega się wysoką skłonność młodych ludzi do opuszczenia powiatu, a także starzenie populacji. Już teraz co trzecia kobieta jest w wieku niemobilnym (wzrost o 22% od 2011 r.), co wskazuje na starzenie się lokalnych zasobów pracy kobiet (inaczej jest jedynie w Bełchatowie).

Specyfiką lokalnego rynku pracy w regionie bełchatowskim (druga wyjściowa składowa modelu) jest przede wszystkim niska aktywność zawodowa kobiet, również tych z wykształceniem wyższym. Specyfika ta jest silnie warunkowana wspomnianą strukturą gospodarczą, która – choć się powoli zmienia – wciąż jest pod presją dwóch największych pracodawców i firm z najbliższego otoczenia, które z nimi kooperują. W efekcie nie tylko występuje rynek pracy z dużym segmentem prac uznawanych za typowo męskie, ale pojawiają się co najmniej trzy inne czynniki ograniczające możliwości kobiet na rynku pracy:

- niższa gotowość do wejścia i pozostawania na rynku pracy kobiet, które z uwagi na wysokie dochody mężów nie podejmują odpłatnej pracy,
- wysokie oczekiwania płacowe i socjalne części kobiet, których zaspokojenie rzadko jest możliwe poza sektorem górniczym i energetycznym,
- brak gotowości obecnych i byłych pracowników owych dwóch największych pracodawców za płacenie za usługi (np. rekreacyjne czy kulturalne), które przez lata były im oferowane za darmo przez pracodawcę, co z kolei ogranicza popyt na szereg usług i dóbr, jakie mogłyby być oferowane. Rozwój różnorodnych usług mógłby wzmacniać ekspansję małych i średnich przedsiębiorstw, w tym prowadzonych przez kobiety.

Transformacja energetyczna może dodatkowo negatywnie wpłynąć na sytuację zawodową kobiet i sytuację materialną rodzin. W związku z czym aktywizacja zawodowa osób niepracujących, w tym szczególnie kobiet traktowana jest jako kwestia o priorytetowym znaczeniu dla osiągnięcia celów Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji Województwa Łódzkiego (TPST WŁ, 2021). Obok realizowanych już przez Centrum Rozwoju Kompetencji w Rogowcu zadań w zakresie reorientacji zawodowej pracowników zatrudnionych w górnictwie i branżach pokrewnych, zwiększenie aktywności zawodowej kobiet stanowi istotny krok do zbudowania wykwalifikowanego, świadomego i aktywnie włączonego społeczeństwa, o równym dostępie do wysokiej jakości usług publicznych (Cel 2 TPST WŁ).

Trzecim wspomnianym w modelu elementem jest zielona transformacja. Proces transformacji przebiegał będzie w oparciu o wspomniany powyżej Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji Województwa Łódzkiego. Zarząd Województwa Łódzkiego w dniu 14 kwietnia 2023 r. uchwałą nr 317/23 przyjął Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji Województwa oraz Prognozę oddziaływania na środowisko do Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji Województwa Łódzkiego. TPST WŁ został zatwierdzony decyzją wykonawczą Komisji Europejskiej w grudniu 2022 r. W „Podsumowaniu przyjęcia Terytorialnego Planu Sprawiedliwej

Transformacji Województwa Łódzkiego wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko do Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji Województwa Łódzkiego” można przeczytać, że TPST WŁ „jest najważniejszym dokumentem określającym proces transformacji województwa łódzkiego w kierunku osiągnięcia celów Unii Europejskiej na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki UE do roku 2050”. Jednocześnie wskazuje on terytoria najbardziej dotknięte negatywnymi skutkami transformacji oraz określa główne wyzwania z nią związane. Proces transformacji województwa łódzkiego zakłada znaczące ograniczenie działalności kompleksu górniczo-energetycznego Bełchatów w perspektywie roku 2030, w tym około 75% ograniczenie zużycia węgla brunatnego, spadek udziału węgla w produkcji energii elektrycznej o ok. 75% oraz około 80% ograniczenie emisji CO₂. Konsekwencją ograniczenia wydobywania węgla brunatnego i produkcji energii z tego surowca będzie przewidywany około 40% spadek zatrudnienia w kopalni i elektrowni. Proces ten pociągnie za sobą konsekwencje gospodarcze, społeczne i terytorialne. Jako terytorium najbardziej dotknięte negatywnymi skutkami transformacji w województwie łódzkim wskazano obszar 35 gmin (w tym zlokalizowane w powiecie bełchatowskim). Łącznie gmin te zajmują 20,1% powierzchni województwa i zamieszkiwane są przez ok 17% jego ludności.

Zgodnie z ideą sprawiedliwej transformacji, przejście na gospodarkę neutralną dla klimatu wymagać będzie podejmowania szeregu działań dla łagodzenia społecznych, gospodarczych i terytorialnych skutków transformacji, dla których głównym źródłem finansowania będzie Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST). Zgodnie z dokumentami Komisji Europejskiej do województwa łódzkiego trafi rekordowa kwota 2,745 mld euro, na którą składają się:

- 1,7 mld euro – przeznaczone na tzw. działania twarde, czyli inwestycje w transport, infrastrukturę zdrowotną i kulturalną, a także na wsparcie dla przedsiębiorców,
- 658 mln euro – na tzw. działania miękkie, czyli wsparcie społeczne, szkolenia dla pracowników i przekwalifikowanie, a także stypendia dla studentów,
- 369,5 mln euro – na rzecz Sprawiedliwej Transformacji.

W ramach sfery gospodarczej zakłada się podejmowanie działań związanych m. in. z dywersyfikacją działalności gospodarczej, tworzeniem miejsc pracy poza sektorem górniczym czy rozwój sektora MŚP. W zakresie łagodzenia skutków terytorialnych procesu transformacji z kolei podejmowane będą działania związane m. in. z rozwojem OZE, w tym energetyki prosumenckiej, zwiększaniem efektywności energetycznej, rekultywacją terenów zdegradowanych oraz dekarbonizacją systemu transportowego. W ramach sfery społecznej z kolei przemiany w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu wymagać będą m.in. tworzenia możliwości rozwoju zawodowego i dostosowania kompetencji i kwalifikacji pracowników sektora górniczo-energetycznego i branż okołogórniczych do nowych warunków na rynku pracy, aktywizacji zawodowej osób nieaktywnych zawodowo oraz poszukujących pracy, co złagodzi skutki transformacji dla mieszkańców tego obszaru. Istotny będzie również rozwój usług społecznych i związanych ze zwiększaniem kapitału społecznego mieszkańców. Zagadnienie zwiększenia aktywności zawodowej kobiet mieści się w tej sferze.

Przyszły poziom aktywności zawodowej kobiet na bełchatowskim rynku pracy jest jednakże wypadkową nie tylko tych trzech elementów, ale i świadomej interwencji dokonywanej zarówno przez władze krajowe, wojewódzkie i lokalne, jak i przez innych najważniejszych lokalnych aktorów – organizacje wsparcia biznesu, organizacje społeczeństwa obywatelskiego czy wreszcie same kobiety – poprzez ich oddolne

inicjatywy i funkcjonujące organizacje kobiet. Interwencja taka powinna być jednak związana, z jeśli nie w pełni świadomym planem odnośnie do środków, harmonogramu działań i spodziewanych rezultatów, to przynajmniej z jakąś kierunkową wizją. Wydaje się, że skuteczność tych działań będzie większa, jeśli ich koordynacją, ale i inicjowaniem, wdrażaniem, zajmie się dedykowana temu zadaniu jednostka (hub) pod roboczą nazwą Centrum Wspierania Sprawiedliwej Transformacji (CWST), której powołanie przewidujemy jako końcową rekomendację projektu. Do ważnych zadań tej jednostki należałoby także „sieciovanie” interesariuszy i upowszechnianie informacji zwiększających skuteczność prowadzonych działań. Jest to szczególnie ważne w kontekście tego, że przeprowadzone na potrzeby niniejszego projektu badania, zarówno ilościowe, jak i jakościowe, wskazują na brak pomysłu na Bełchatów i jego okolice. Nie ma wypracowanej wizji tego, jak ma wyglądać region za 10-20 lat. Odnieść można wrażenie, iż trwa oczekiwanie na pomysł przywieziony z zewnątrz, czemu sprzyjają brak rzetelnych informacji o prawdopodobnych skutkach ekonomicznych i społecznych „zielonej transformacji”, brak podmiotu działającego na poziomie powiatu odpowiedzialnego za kontakty z mieszkańcami, a zwłaszcza przedsiębiorcami (informowanie, komunikowanie), podmiotu, który mógłby stanowić płaszczyznę kontaktów z partnerami społecznymi, aby w zgodzie z zasadami partycypacji społecznej wypracować pomysły bazujące na wzmacnianiu istniejących na terenie powiatu zasobów własnych.

Wspomniany brak wizji, jaka ma być gospodarcza podstawa powiatu za 10-20 lat, oznacza brak strategii, jak wzmocnić lokalny rynek pracy poprzez:

- kształtowanie kompetencji i kwalifikacji obecnych i przyszłych uczniów,
- określanie kluczowych inwestorów, którym trzeba zapewnić właściwe warunki funkcjonowania, w tym zasoby ludzkie,
- dostarczenie dzisiejszej młodzieży powodu do pozostania w mieście i do powrotu po studiach, dzięki zapewnieniu nie tylko możliwości pracy, ale i życia w miejscu o wysokiej jakości.

Odpowiedź na powyższe trzy kluczowe kwestie i zaprojektowanie spójnego, komplementarnego pakietu działań w wielu obszarach: gospodarczym, edukacyjnym, społecznym, w powiązaniu ze sferą ekologiczną czy technologiczną, może się znacznie przyczynić do zbudowania realnej wizji rozwoju regionu bełchatowskiego.

Rekomendacje

Kluczowym elementem modelu w stosowanych naukach społecznych jest włączenie rekomendacji odnoszących się do tego, jak najważniejsi aktorzy – władze publiczne i inni interesariusze – mogą poprawić funkcjonowanie badanego wycinka rzeczywistości. W takim przypadku należy przede wszystkim zidentyfikować newralgicznych aktorów z punktu widzenia środków finansowych i prawnych lub innych kluczowych zasobów (unikatowa wiedza, umiejętności, wpływ).

W niniejszym opracowaniu za takich kluczowych aktorów uznaliśmy:

- **władze publiczne różnych szczebli: krajowe (kreator i realizator krajowej polityki rozwoju odpowiedzialny przed instytucjami UE za wdrażanie zielonej transformacji), regionalne (kreator i realizator regionalnej polityki rozwoju, odpowiedzialny za wdrażanie zielonej transformacji na terenie województwa), lokalne (powiatowe i gminne władze odpowiadające za realizację większości usług publicznych).**
- **aktorów kształtujących życie gospodarcze: biznes (reprezentanci lokalnych przedsiębiorców identyfikujący ich potrzeby i oczekiwania) i instytucje go wspierające oraz partnerzy społeczni.**
- **podmioty odpowiedzialne za realizację kluczowych usług społecznych: instytucje rynku pracy, instytucje edukacyjne, podmioty oferujące inne usługi społeczne, instytucje społeczeństwa obywatelskiego.**
- **kobiety i stowarzyszające je organizacje.**

Rekomendacje odnoszące się do powyższych adresatów powstały na podstawie przeprowadzonej dotąd w projekcie analizy danych pierwotnych i wtórnych, których wyniki przedstawione zostały w opracowanych dotychczas w ramach niniejszego projektu trzech raportach (materiały wewnętrzne):

- Trendy na polskim rynku pracy i sytuacja na rynku pracy w Bełchatowie w porównaniu z województwem łódzkim (2022).
- Analiza wywiadów IDI według założeń projektu pn. Badanie sytuacji kobiet na rynku pracy Bełchatowie i promocja jego wyników (2022).
- Raport z badania terenowego realizowanego w ramach projektu pt. Badanie sytuacji kobiet na rynku pracy w Bełchatowie i promocja jego wyników (2023).

Najważniejsze wyniki wszystkich trzech etapów badania zawarte zostały w udostępnionej, publicznie dystrybuowanej przez Stowarzyszenie Tak dla Bełchatowa publikacji (e-book):

- Warwas I., Wiktorowicz J., Szukalski P., *Kobiety na rynku pracy w powiecie bełchatowskim. Stan obecny, perspektywy, uwarunkowania*, Stowarzyszenie Tak dla Bełchatowa, Łódź, marzec 2023, <https://www.facebook.com/TakdlaBelchatowa/>

Przeprowadzone badania prowadzą do następujących rekomendacji:

Władze krajowe

- » Wypracowanie spójnego (międzyresortowego) przekazu dotyczącego planów krajowych wobec regionu bełchatowskiego w związku ze sprawiedliwą transformacją
- » Wypracowanie wraz z samorządem lokalnym i regionalnym docelowej wizji subregionu na mapie gospodarczej Polski
- » Wypracowanie programu rozwoju gospodarczego subregionu bełchatowskiego
- » Utworzenie programu wspierania mikroprzedsiębiorczości w subregionie bełchatowskim

Samorząd województwa

- » Wypracowanie wizji subregionu na mapie gospodarczej regionu
- » Opracowanie strategii i metod rozwoju usług społecznych jako warunku do zwiększenia aktywizacji zawodowej kobiet, jak i jako miejsca pracy dla kobiet
- » Zwiększenie dostępności przestrzennej obszaru funkcjonalnego Bełchatów-Piotrków Trybunalski-Radomsko poprzez poprawę transportu publicznego

Samorząd lokalny

- » Wypracowanie wizji gospodarki „poenergetycznej”
- » Wypracowanie platformy współpracy z przedstawicielami mieszkańców i biznesu. Platforma rozumiana jest jako przestrzeń fizyczna i gromadząca podstawowe informacje, wyniki najnowszych badań, dobre praktyki transformacji ze świata, miejsce on-line
- » Wypracowanie kanałów informowania mieszkańców o skutkach zachodzących zmian i o gospodarczych planach samorządowych i rządowych
- » Wyszukanie specjalizacji subregionu poprzez identyfikację unikatowych zasobów
- » Identyfikacja szans związanych z istnieniem obszaru funkcjonalnego Bełchatów – Piotrków Trybunalski – Radomsko
- » Opracowanie metod rozwoju usług społecznych jako warunku do zwiększenia aktywizacji zawodowej kobiet, jak i jako miejsca pracy dla kobiet
- » Zweryfikowanie obranych specjalizacji w świetle transformacji
- » Włączenie małych i średnich pracodawców regionu w proces sprawiedliwej transformacji
- » Tworzenie podmiotów ekonomii społecznej specjalnie dedykowanych aktywizacji kobiet w wieku średnim i starszym.
- » Rozwój transportu lokalnego umożliwiającego łatwiejszy dojazd do pracy czy miejsca edukacji

Biznes

- » Wyszukanie specjalizacji subregionu
- » Większe włączenie się w proces sprawiedliwej transformacji
- » Szersze wdrożenie praktyk zarządzania zasobami ludzkimi sprzyjających podjęciu i utrzymaniu aktywności zawodowej przez kobiety

Instytucje wsparcia biznesu

- » Wyszukanie specjalizacji subregionu
- » Działania wspierające rozwój przedsiębiorczości, w tym i tej kobiet
- » Promowanie działań z zakresu Work Life Balance wśród przedsiębiorców w subregionie

Kobiety i ich organizacje

- » Włączenie się w proces transformacji rynku pracy, które umożliwi celowane wykorzystanie środków finansowych na wzrost aktywności zawodowej kobiet w bliższej i dalszej perspektywie

Podmioty społeczeństwa obywatelskiego (PSO)

- » Wypracowanie platformy reprezentującej wspólnie PSO w rozmowach z władzami
- » Większe włączenie się w wypracowanie wizji gospodarki „poenergetycznej” z perspektywy mieszkańców regionu
- » Zwiększenie zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej
- » Prowadzenie zajęć wzmacniających poczucie przynależności do społeczności lokalnej

Partnerzy społeczni

- » Większe włączenie się w wypracowywanie wizji gospodarki „poenergetycznej” z uwzględnieniem interesów pracowników związanych z sektorem energetycznym i węglowym

Edukacja

- » Dopasowanie programów nauczania do wypracowanych specjalizacji subregionu
- » Promowanie przedsiębiorczości wśród młodzieży
- » Prowadzenie zajęć wzmacniających poczucie przynależności do społeczności lokalnej

Pozostałe usługi społeczne

- » Rozwój usług senioralnych, mogących być przeszkodą w wejściu lub powrocie na rynek pracy
- » Rozwój usług „wytchnieniowych”, ułatwiających godzenie opieki nad osobami zależnymi z pracą zawodową
- » Prowadzenie zajęć wzmacniających poczucie przynależności do społeczności lokalnej

Instytucje rynku pracy

- » Wypracowanie specjalnych programów mających aktywizować
- » kobiety, w tym zwiększających ich udział wśród beneficjentów wsparcia na uruchomienie działalności gospodarczej
- » Stworzenie repozytorium wiedzy tematycznej i jego promocja wśród innych aktorów
- » Promocja włączenia na rynek pracy kobiet
- » Organizacja wraz z instytucjami edukacyjnymi szkoleń dla kobiet
- » Organizacja szkoleń dla nieaktywnych zawodowo kobiet z zakresu poszukiwania pracy z silnym komponentem skupionym na podwyższaniu samooceny swoich kompetencji i zdolności do pracy
- » Organizacja wraz z biznesem staży dla kobiet na stanowiskach pracy utożsamianych zazwyczaj z tymi „męskimi”

Wśród rekomendowanych powyżej rozwiązań są zarówno takie, które mają związek z wypracowaniem spójnej wizji rozwoju regionu, bez której trudno mówić o „wpasowywaniu” działań ukierunkowanych na zwiększenie w skali subre-

gionu aktywności zawodowej kobiet (zwłaszcza w długookresowej perspektywie). Proponowane bardziej specyficzne rozwiązania mogą być jednak podejmowane już teraz, jako że dotyczą kwestii, którym zaradzeniu warto poświęcić czas

i środki niezależnie od kierunku transformacji regionu. Mowa bowiem o działaniach edukacyjnych, wzmocnieniu samooceny kobiet, a także ich przedsiębiorczości, przełamaniu bierności – nie tylko zawodowej, zwiększeniu tożsamości lokalnej i skłonności do pozostania w regionie, zwłaszcza w przypadku młodych kobiet. Wiele z tych działań będzie trudnych do wdrożenia na tym etapie z uwagi na bariery leżące po stronie postaw samych kobiet i ich rodzin, ale też pracodawców i innych podmiotów. Przykładowo, wyniki badania przedsiębiorstw pokazały, że trudności kobiet na rynku pracy są postrzegane bardziej wyraźnie w przedsiębiorstwach, których główny obszar działalności nie jest powiązany w sposób bezpośredni lub pośredni z energiką. Z drugiej strony, wyniki badań wskazują na niską w regionie motywację kobiet do podejmowania aktywności zawodowej, która może być przełamywana poprzez mądrze zaplanowaną kampanię społeczną, uwzględniającą zarówno działania informacyjne, ale i doradcze, a także stopniowo włączające kobiety nieaktywne zawodowo w aktywność społeczną (poprzez działania w organizacjach pozarządowych, kołach gospodyń wiejskich itp.) – taka forma aktywności może stanowić pierwszy krok w kierunku podjęcia pracy zawodowej. Z drugiej strony potrzebne jest wzmocnienie kobiet w wieku 50+ o krótkim okresie aktywności zawodowej, zwłaszcza powracających na rynek pracy po długiej przerwie. Konieczna jest przy tym indywidualna praca z takimi kobietami, albowiem bardzo często potrzebują wsparcia psychologicznego, podbudowania wiary we własne siły, wsparcia motywacji do dalszego poszukiwania pracy oraz pomocy w urealnieniu własnych oczekiwań wobec pracodawcy i stanowiska pracy. Wszystkie te „miękkie” aspekty włączania kobiet w rynek pracy są niezwykle ważne i służyć im może przeprowadzenie kampanii społecznej. Jej cele powinny uwzględniać specyficzną historycznie sytuację regionu, powinna być zatem ukierunkowana na włączenie mieszkańców w proces sprawiedliwej transformacji, informowanie ich o możliwościach finansowania inicjatyw i zachę-

cenie do współkreowania (transformacyjny budżet obywatelski). Jak podkreślano, stanowić powinno jeden z obszarów działań planowanego Centrum Wspierania Sprawiedliwej Transformacji w regionie bełchatowskim. Umiarkowany optymizm może budzić fakt, że pojawiają się pojedyncze inicjatywy w tej sferze. Dla przykładu można podać „Projekt Bełchatów 5.0” (<https://b50.pl>), który został pomyślany jako pakiet działań z lokalną społecznością: organizacjami, samorządami, mediami i innymi interesariuszami z Obszaru Nowej Energii ukierunkowanych na wzmocnienie lokalnych społeczności w aktywnym odpowiedzialnym udziale w procesie transformacji regionu bełchatowskiego, czyli realnej partycypacji w procesie przemian. Daje narzędzia do wspólnotowego budowania własnych scenariuszy rozwoju mając na uwadze zróżnicowania społeczne, ekonomiczne i środowiskowe tego regionu, ale także istniejące możliwości, potencjał i szanse (perspektywy) rozwojowe.

Podkreślić należy, że proponowane w ramach prezentowanego modelu działania nie uwzględniają w wystarczającym zakresie perspektywy samych kobiet, które z uwagi na założenia projektu nie były objęte bezpośrednimi badaniami. O ocenę sytuacji kobiet na bełchatowskim rynku pracy i jej uwarunkowań pytano innych interesariuszy, przede wszystkim reprezentantów przedsiębiorstw w powiecie bełchatowskim – zarówno pracodawców, jak i samozatrudnionych (w tej grupie $n = 373$ podmiotów przeprowadzono badanie ilościowe). Ocenę tę wzmocniają opinie innych aktorów – przedstawicieli instytucji rynku pracy (zarówno publicznych, jak i niepublicznych), instytucji otoczenia biznesu, związków zawodowych, organizacji pozarządowych (w tej grupie zrealizowano $n = 10$ indywidualnych wywiadów pogłębionych). Z pewnością uchwycenie perspektywy samych zainteresowanych jest potrzebne i powinno stanowić kolejny etap diagnozy, który pozwoli na uszczegółowienie oceny potrzeb kobiet w tym zakresie, ale też ich ocenę proponowanego modelu wsparcia ich aktywności zawodowej.

Podsumowanie

Powyższe rekomendacje prowadzą do kilku bardziej ogólnych kwestii łączących wymienione powyżej szczegółowe zalecenia:

- konieczności znalezienia sposobów lepszego informowania o spodziewanych zmianach związanych z wdrażaniem sprawiedliwej transformacji i ich społeczno-ekonomicznych skutkach, w tym działań w celu zmniejszenia skali niepewności prowadzącej do wzmożonej ucieczki młodzieży z subregionu,
- wsparcie dla lepszego, zinstytucjonalizowanego usieciowienia różnorodnych podmiotów działających na terenie podregionu zainteresowanych włączeniem się w wypracowanie odpowiedzi na wyłaniające się wyzwania,
- konieczności lepszego zidentyfikowania i wykorzystania lokalnych zasobów,
- myślenia o przyszłości subregionu bełchatowskiego w szerszym kontekście przestrzennym (obszar funkcjonalny Bełchatów – Piotrków Trybunalski – Radomsko) i cywilizacyjnym (kształt gospodarki polskiej za 10-15 lat).